कुष्ठरोग झालेल्या रुग्णांसाठी ठेवलेल्या खाटांच्या अनुदानात त्याचप्रमाणे कुष्ठरुग्णांचे पुनर्वसन करणाऱ्या संस्थांच्या अनुदानात वाढ करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक आरोग्य विभाग
शासन निर्णय क्रमांकः कुनिका-१२२५/प्र.क्र.२६/आ-५ (संसआ-२)
गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय आवार, १० वा मजला
मंत्रालय, मुंबई-४०० ००१
दिनांक: २२ ऑगस्ट, २०२५.

__वाचा :-__

१) सार्वजनिक आरोग्य विभाग, शासन निर्णय क्र. एलईपि-१०९२/१९८०/सीआर७८ /९२/आ-९ दि.२९.०१.१९९४.
२) सार्वजनिक आरोग्य विभाग, शासन निर्णय क्र. एलईपि-२१९६६/३१६/सीआर९२ /९६६/आ-९ दि.०९.०१.१९९७.
३) सार्वजनिक आरोग्य विभाग, शासन निर्णय क्र. एलईपि-१०८२/२७८४/सीआर२९३ /पीएच-१६-सी, दि.१८.०६.१९८४.
४) सार्वजनिक आरोग्य विभाग, शासन निर्णय क्र.कुनिका-२०११/प्र.क्र.३२१/आरोग्य-५, दि.२१.०३.२०१२.
५) कुष्ठरूग्णांसाठी कार्य करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांना दिल्या जाणाऱ्या अनुदानात वाढ करण्यासंदर्भातील मा.मुख्यमंत्री महोदयांची आनंदवन, चंद्रपूर येथे दि.०९.०२.२०२५ रोजी केलेली घोषणा.
६) सह संचालक, आरोग्य सेवा (कुष्ठरोग व क्षयरोग), पुणे-६ यांचे पत्र क्र.ससंआसे/कुष्ठवक्षय/अनुदानशाखा/रूपुर्ननुदानवाढ/न.क्र.९६/५६०४-०६/२५, दि.०८.०४.२०२५.
७) मा.मंत्रिमंडळाच्या दि.०५.०८.२०२५ रोजीच्या बैठकीतील निर्णय

__प्रस्तावना :-__

कुष्ठरूग्णांसाठी रूग्णालय तत्वावर व पुनर्वसन तत्वावर कार्य करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांना दिल्या जाणाऱ्या अनुदानात वाढ करण्याबाबतचा शासन निर्णय दि.२१.०३.२०१२ रोजी निर्गमित करण्यात आला होता. सदर दि.२१.०३.२०१२ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये, कुष्ठरूग्णांसाठी रुग्णालय तत्वावर कार्य करणाऱ्या १३ खाजगी स्वयंसेवी संस्थांना, त्यांनी त्यांच्या रुग्णालयात ठेवलेल्या खाटांच्या परिरक्षणाचे अनुदान, परिरक्षणार्थ खर्चाच्या ८०% अथवा जास्तीत जास्त दरमहा प्रतिरुग्ण रु.४८०/- ऐवजी परिरक्षणार्थ खर्चाच्या ८०% अथवा जास्तीत जास्त दरमहा प्रतिरुग्ण

रु.२२००/- प्रमाणे यापैकी कमी असेल ती रक्कम अनुदान म्हणून रुग्णालय तत्वासाठी दि.०१.०४.२०१२ पासून मंजूर करण्यात आली होती. त्याचप्रमाणे कुष्ठरुग्णांचे पुनर्वसन तत्वावर कार्य करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांना दरडोई दरमहा रु.४५०/- इतके अनुदान दि.०१.०१.१९९७ पासून देण्यात येत होते. त्याऐवजी १६ स्वयंसेवी संस्थांना दरमहा प्रतिरुग्ण पुनर्वसन तत्वासाठी रु.२०००/- इतके अनुदान दि.०१.०४.२०१२ पासून मंजूर करण्यात आले होते.

कुष्ठरूग्णांसाठी रूग्णालय तत्वावर व पुनर्वसन तत्वावर कार्य करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांना दि.२१.०३.२०१२ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार दिल्या जाणाऱ्या सदर अनुदानात दि.०१.०४.२०१२ पासून वाढ करण्यात आली नव्हती. कुष्ठरूग्णांसाठी कार्य करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांना दिल्या जाणाऱ्या अनुदानात वाढ करण्याची आवश्यकता व सदर अनुदानात वाढ करण्यासंदर्भातील मा.मुख्यमंत्री महोदयांनी केलेल्या घोषणेच्या अनुषंगाने रूग्णालय तत्वावर देय असलेल्या रू.२२००/- दरमहा प्रतिरुग्ण ऐवजी रू.६६००/- व पुनर्वसन तत्वावर देय असलेल्या रू.२०००/- दरमहा प्रतिरूग्ण ऐवजी रू.६०००/- इतके अनुदानवाढ करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

<u>शासन निर्णय:-</u>

कुष्ठरूग्णांसाठी रुग्णालय तत्वावर कार्य करणाऱ्या सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-अ मध्ये नमूद केलेल्या १३ खाजगी स्वयंसेवी संस्थांना, त्यांनी त्यांच्या रुग्णालयात ठेवलेल्या खाटांच्या परिरक्षणाचे अनुदान, परिरक्षणार्थ खर्चाच्या ८०% अथवा जास्तीत जास्त दरमहा प्रतिरुग्ण रु.२२००/- दि.२१.०३.२०१२ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार दि.०१.०४.२०१२ पासून देण्यात येत होते. त्याऐवजी परिरक्षणार्थ खर्चाच्या ८०% अथवा जास्तीत जास्त दरमहा प्रतिरुग्ण रु.६६००/- प्रमाणे यापैकी कमी असेल ती रक्कम अनुदान म्हणून रुग्णालय तत्वासाठी दि.०१.०९.२०२५ पासून मंजूर करण्यात येत आहे.

२. त्याचप्रमाणे, संदर्भ क्र. ४ येथील दि.२१.०३.२०१२ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार कुष्ठरुग्णांचे पुनर्वसन तत्वावर कार्य करणाऱ्या परिशिष्ट - ब मधील १६ स्वयंसेवी संस्थांना दरमहा प्रतिरूग्ण रु.२०००/- इतके अनुदान दि.०१.०४.२०१२ पासून देण्यात येत होते. त्याऐवजी दरमहा प्रतिरुग्ण पुनर्वसन तत्वासाठी रु.६०००/- इतके अनुदान दि.०१.०९.२०२५ पासून मंजूर करण्यात येत आहे.

रूग्णालय तत्वावर कार्य करणाऱ्या १३ स्वयंसेवी संस्थांची यादी सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट- अ प्रमाणे आहे. तसेच, पुनर्वसन तत्वावरील कार्य करणाऱ्या अनुदानास पात्र १६ स्वयंसेवी संस्थांची यादी सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट- ब प्रमाणे आहे.

३. दिनांक २१.०३.२०१२ रोजीच्या शासन निर्णयात नमुद केल्यानुसार रुग्णालयीन तत्वावरील स्वयंसेवी संस्थांसाठी अनुज्ञेय अनुदानामध्ये खालीलप्रमाणे निकष विहित करण्यात आलेले आहेत.

१. शासनाकडून मोफत देण्यात येत असलेली औषधे वगळता, इतर औषधावरील खर्च.

२. रुग्णांसाठी आवश्यक कपडे, मॅट्रेसेस आणि रुग्णालयाचे फर्निचर, स्वयंपाक गृहातील भांडी यावरील अनावर्ती खर्च.

३. रुग्णांना पुरविण्यात येत असलेला आहार.

४. इलेक्ट्रीसिटी, पाणीपट्टी व इमारत दुरुस्ती

४. पुनर्वसन तत्वावरील कार्य करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांमार्फत कुष्ठरुग्णांना जगण्यासाठी म्हणून, अशा रुग्णांना जीवनात उपजीविकेचे किमान साधन उपलब्ध व्हावे, या दृष्टीने रुग्णास कुटिरोद्योगाचे प्रशिक्षण देण्यात येते. या प्रशिक्षणामध्ये शेती व्यवसाय, दुग्ध व्यवसाय, शेळी पालन, यंत्रमाग चालविणे, बॉक्स तयार करणे, रेशीम उद्योग व कुक्कुटपालन इत्यादींचे प्रशिक्षण अंतर्भूत असते. तसेच, बदलत्या काळानुरूप कुष्ठरूग्णांच्या उपजीविकेच्या साधनांमध्ये गुणात्मक बदल/सुधारणा होण्याच्या दृष्टीने संबंधित संस्थेतील कुष्ठरूग्णांचे शारीरिक व्यंग व संबंधित संस्थेकडील उपलब्ध साधनसामग्री विचारात घेऊन, सध्याच्या काळाशी सुसंगत उपजीविकेच्या साधनांचा विचार केला जावा. यासाठी संबंधित स्वयंसेवी संस्थांनी त्यासंदर्भातील प्रशिक्षणाचा अंतर्भाव सध्या दिल्या जाणाऱ्या प्रशिक्षणामध्ये करावा (उदा. संगणक हाताळणी (Computer Operating), विजतंत्री (Electrician), मोटर मॅकॅनीक (Motor Mechanic), वेल्डर, ऑफसेट प्रिंटींग इ. सारखे प्रशिक्षण).

५. *अनुदान देताना पुढील गोष्टींची छाननी करणे आवश्यक आहेः-*

१. संबंधित सहाय्यक संचालक, आरोग्य सेवा, कुष्ठरोग या कार्यालयाचा संस्था तपासणी अहवाल.

२. संबंधित स्वयंसेवी संस्थांतील त्या महिन्यातील भर्ती रुग्णांचे हजेरी पथक.

३. संबंधित स्वयंसेवी संस्थेचे मागील अनुदान खर्चासंबंधातील उपयोगिता प्रमाणपत्र.

४. संबंधित स्वयंसेवी संस्थेचा सनदी लेखापालाचा लेखापरिक्षण अहवाल.

५. संबंधित स्वयंसेवी संस्थेने केलेल्या प्रत्यक्ष खर्चाची आकडेवारी विहित नमुन्यामध्ये **प्रपत्र- अ व ब.**

६. प्रत्यक्ष खर्चासंबंधित वरील अनुक्रमांक ३ येथील शासन निर्णयातील व वरील परिच्छेद क्र.३ मध्ये उध्दत केलेल्या तरतूदी.

७. संबंधित सहाय्यक संचालक, कुष्ठरोग या कार्यालयाची शिफारस.

६. सदर शासन निर्णयातील तरतुदी दि.०१.०९.२०२५ पासून लागू राहतील.

७. अनुदान प्राप्त करण्यासाठी वरील परिच्छेद क्र.३ येथील अटींसह पुढीलप्रमाणे अधिकच्या अटींची पूर्तता होणे आवश्यक राहील :-

अ) सुधारित दराने देय अनुदान रुग्णालयीन तत्वावरील संस्थांसाठी ज्या संस्था नियमितपणे शासन अनुदान घेत आहेत, आणि असे अनुदान हे शेवटची सलग ३ वर्षे घेत असणारी पाहिजे व या संस्थांनी शासनाकडे अनुदानाची मागणी केलेली असणे आणि त्यांचे काम समाधानकारक असणे.

ब) सुधारित दराने देय अनुदान पुनर्वसन तत्वावरील संस्थांसाठी ज्या संस्था नियमितपणे शासन अनुदान घेत आहेत, आणि असे अनुदान हे शेवटची सलग ३ वर्षे घेत असणारी पाहिजे व या संस्थांनी शासनाकडे अनुदानाची मागणी केलेली असणे आणि त्यांचे काम समाधानकारक असणे.

८. सदर शासन निर्णय नियोजन विभागाचा अनौ. संदर्भ क्र.१८०/२०२५, दि.०४.०६.२०२५ तसेच, वित्त विभागाने ई-नस्ती क्र.९८३०५७, दि.०१.०७.२०२५ अन्वये दिलेल्या मान्यतेच्या अनुषंगाने तसेच, सदर अनुदानवाढीबाबत मा.मंत्रिमंडळाने दि.०५.०८.२०२५ रोजीच्या बैठकीत घेतलेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने निर्गमित करण्यात येत आहे.

९. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेताक क्रमांक २०२५०८२२१२१२३१२३१७ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

VILAS VINAYAK BEDRE

Digitally signed by VILAS VINAYAK BEDRE
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=Public Health Department, 2.5.4.20=1B09BB284202C3244DE049564D9DD7EB87FE034C5B3A70CDBBEFF28922A8584A, postalCode=400032, st=Maharashtra, serialNumber=C3080E755D385A58B5DB4A10C33B490DA9418FDE088082BED6AD3733D62C9A85, cn=VILAS VINAYAK BEDRE
Date: 2025.08.22 15:07:58 +05'30'

(विलास बेद्रे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१) मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई.

२) मा.मुख्यमंत्री महोदयांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.

३) मा.उप मुख्यमंत्री (नगर विकास) यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.

४) मा.उप मुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई

५) मा.मंत्री (सा.आ.व कु.क.) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.

६) मा.राज्यमंत्री (सा.आ.व कु.क.) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.

७) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र -१, मुंबई.

८) महालेखापाल (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र -२,नागपूर.

९) आयुक्त, आरोग्य सेवा तथा अभियान संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई.

१०) संचालक-१/२, आरोग्य सेवा, मुंबई/पुणे.

११) संचालक (वित्त व लेखा), राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई.

१२) सह संचालक (अर्थ व प्रशासन), आरोग्य सेवा, मुंबई.

१३) सह संचालक, आरोग्य सेवा (कुष्ठरोग व क्षयरोग), पुणे-६.

१४) प्रशासकीय अधिकारी, आरोग्य सेवा, मुंबई.

१५) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.

१६) सहायक संचालक, आरोग्य सेवा (कुष्ठरोग) (सर्व).

१७) निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी, मुंबई.

१८) कक्ष अधिकारी, वित्त विभाग, (व्यय-१३) मंत्रालय, मुंबई.

१९) कक्ष अधिकारी, नियोजन विभाग, (का-१४७२) मंत्रालय, मुंबई.

२०) अवर सचिव, अर्थसंकल्प व लेखा / एनएचएम, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

२१) निवडनस्ती (संसआ- २)

शासन निर्णय कुनिका-१२२५/प्र.क्र.२६/आ-५ (संसआ-२) चे सहपत्र.

परिशिष्ट-अ

रुग्णालय (हॉस्पिटल) तत्वावर काम करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांची यादी.

अ.क्र.	रुग्णालय (हॉस्पिटल) तत्वावर काम करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांची नावे.	मंजूर खाटा
१	कुष्ठरोग निवारण समिती, शांतीवन नेरे	४०
२	अहमदनगर जिल्हा कुष्ठरोग समिती, अहमदनगर	२००
३	लेप्रसी हॉस्पिटल सोलापूर	२००
४	रिचर्डसन लेप्रसी हॉस्पिटल मिरज, सांगली	१२०
५	मराठवाडा लोकसेवा मंडळ, नेरली, नांदेड	१००
६	कुष्ठरोग दवाखाना, वडोली तलासरी, ठाणे	३९
७	लेप्रसी मिशन हॉस्पिटल, कोठारा, अमरावती	२१०
८	विदर्भ महारोगी सेवा मंडळ, तपोवन, अमरावती	७००
९	महारोगी सेवा समिती, आनंदवन, वरोरा, जि. चंद्रपूर	६००
१०	महारोगी सेवा समिती, दत्तखूर, जि. वर्धा	५००
११	महात्मा गांधी शिक्षण संस्था, चावरदा, जि. बुलढाणा	१५
१२	एडुलजी प्रेमजी हॉस्पिटल, (बीएलपी) मुंबई	९०
१३	लेप्रसी रिहॅबिलीटेशन सेंटर, निंभोरा, अमरावती	५०
	एकूण	**२,८६४**

VILAS VINAYAK BEDRE

Digitally signed by VILAS VINAYAK BEDRE
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=Public Health Department, 2.5.4.20=1B09BB284202C3244DE049564D9DD7EB87FE034C5B3A70CDBBEFF28922A8584A, postalCode=400032, st=Maharashtra, serialNumber=C3080E755D385A58B5DB4A10C33B490DA9418FDE088082BED6AD3733D62C9A85, cn=VILAS VINAYAK BEDRE
Date: 2025.08.22 15:09:52 +05'30'

(विलास बेद्रे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

शासन निर्णय कुनिका-१२२५/प्र.क्र.२६/आ-५ (संसआ-२) चे सहपत्र.

परिशिष्ट-ब

पुनर्वसन तत्वावर काम करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांची यादी.

अ.क्र.	पुनर्वसन तत्वावर काम करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांची नावे.	मंजूर खाटा (रुग्ण)
१	कुष्ठरोग निवारण समिती, शांतीवन नेरे, रायगड	४०
२	सरावली लेप्रसी वेलफेअर बचत सेंटर, ठाणे	५०
३	आनंदग्राम सोसायटी डुडुळगांव, आळंदी, पुणे	३५०
४	सॅनिटोरियम लेप्रसी पेशंट वीरमांडकी, पुणे	५०
५	उद्योगधाम बद्रीकाश्रम कुष्ठ संस्था, तळेगाव दा.पुणे	१५
६	गोरापूर पुनर्वसन केंद्र, वडाळा, अहमदनगर	११०
७	हॅन्सन मेमोरियल कुष्ठधाम, वेळू, सातारा	२०
८	नवनिर्माण समाज सेवक संघ, मोराणे, धुळे	५०
९	मराठवाडा लोकसेवा मंडळ, नेरली नांदेड	५०
१०	विदर्भ महारोगी सेवा मंडळ, तपोवन, अमरावती	१३५
११	महारोगी सेवा आश्रम, काशीखेड, अमरावती	५०
१२	महारोगी सेवा समिती, आनंदवन, वरोरा, जि. चंद्रपूर	६००
१३	महारोगी सेवा समिती, दत्तपूर, जि. वर्धा	३५०
१४	महात्मा गांधी शिक्षण संस्था, चावरदा, जि. बुलढाणा	४०
१५	अखिल भारतीय कुष्ठ निवारण समिती, शिरुर, जि.पुणे	४०
१६	श्री. गुरुदेव कुष्ठ मंदिर, अमला विश्वेश्वर, अमरावती	२५
	एकूण	**१,९७५**

VILAS VINAYAK BEDRE

Digitally signed by VILAS VINAYAK BEDRE
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=Public Health Department,
2.5.4.20=1B09BB284202C3244DE049564D9DD7EB87FE034C5B3A70CDBBEFF28922A8584A, postalCode=400032, st=Maharashtra, serialNumber=C3080E755D385A58B5DB4A10C33B490DA9418FDE088082BED6AD3733D62C9A85, cn=VILAS VINAYAK BEDRE
Date: 2025.08.22 15:10:26 +05'30'

(विलास बेद्रे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

शासन निर्णय क्र. कुनिका-१२२५/प्र.क्र.२६/आ-५ (संसआ-२)
दि.२२.०८.२०२५ चे सहपत्र.

प्रपत्र अ -										
संस्थेने केलेला महिनावार प्रत्यक्ष खचे										
संस्थेचे नाव :-								सन :		
अ. क्र.	महिना	लाभार्थी व एकुण रुग्ण संख्या	औषधा वरील खर्च शासना कडून फ्री वाटप केलेल्या औषधा व्यतिरीक्त	रुग्णांच्या कापड/ चोपड यावरील खर्च	नॉन रिकरिंग खर्च खाटांची खरेदी व रुग्णालया तील फर्निचर इ.	रुग्णां च्या आहारा वरील खर्च	विद्युत देयक व पाणी पट्टी वरील खर्च , इ.	कर्मचारी निहाय वेतना वरील खर्च	संस्थे च्या इमारती च्या भाडे निवास व्यति रिक्त	एकुण खर्च

VILAS VINAYAK BEDRE

Digitally signed by VILAS VINAYAK BEDRE
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=Public Health Department, 2.5.4.20=1B09BB284202C3244DE049564D9DD7EB87FE034C5B3A70CDBBEFF28922A8584A, postalCode=400032, st=Maharashtra, serialNumber=C3080E755D385A58B5DB4A10C33B490DA9418FDE088082BED6AD3733D62C9A85, cn=VILAS VINAYAK BEDRE
Date: 2025.08.22 15:10:45 +05'30'

(विलास बेद्रे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

शासन निर्णय क्र. कुनिका-१२२५/प्र.क्र.२६/आ-५ (संसआ-२)
दि.२२.०८.२०२५ चे सहपत्र.

प्रपत्र ब -

संस्थेने केलेला महिनावार प्रत्यक्ष खचे

संस्थेचे नाव :- सन :

अ.क्र.	महिना	लाभार्थी एकुण संख्या	संस्थेने केलेला प्रत्यक्ष खर्च	संस्थेने केलेली अनुदान मागणी	संबंधित सहायक संचालक आ.से. (कुष्ठरोग) यांनी शिफारस केलेले अनुदान	सह संचालक आ.से. (कुष्ठरोग) यांनी वितरीत केलेले अनुदान	प्रलंबित अनुदान	शेरा		

VILAS VINAYAK BEDRE

Digitally signed by VILAS VINAYAK BEDRE
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=Public Health Department, 2.5.4.20=1B09BB284202C3244DE049564D9DD7EB87FE034C5B3A70CDBBEFF28922A8584A, postalCode=400032, st=Maharashtra, serialNumber=C3080E755D385A58B5DB4A10C33B490DA9418FDE088082BED6AD3733D62C9A85, cn=VILAS VINAYAK BEDRE
Date: 2025.08.22 15:11:01 +05'30'

(विलास बेद्रे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन